

Prolongálták 2021 őszi Beethoven születésnapjára ünnepségeit a koronavírus-járvány miatt. A szervezők eredeti tervei szerint 2020. december 17-én zárult volna a Beethoven újrafelfedezése mottójú ünnepségsorozat. A koronavírus-járvány miatt azonban számtalan eseményt kellett törölni a naptárból. Azért, hogy a befektetett munka, idő, energia és kreativitás ne vesszen el, úgy döntött a bonni központ, hogy 2021 szeptemberéig meghosszabbítják a Beethoven ünnepi programsorozatot.

Ezért most mi is csatlakozunk az emlékezéshez az alábbi cikkel. (a szerk.)

A bécsi klasszika korának legkalandosabb életű zenekari hegedűse

„Beethoven ugyanolyan fekete volt, mint ti vagy én, csak ezt titkolják előlünk”

Hadd tegyek fel egy találos kérdést!

Mi a közös Friedrich de Auguste-ban, aki 1779-ben családjával Eszterházára érkezett, hogy elfoglalja állását a hercegi udvartartás egyik apródjaként, Ludwig van Beethovenben, valamint Malcolm X-ben? A *Zenekar* olvasóinak nagy többsége nyilván már mondja is a választ – ők nyugodtan lapozzanak tovább a többi cikkre. Írásom a többiek, a kisebbség számára íródott.

Nos, a válasz egyszerűen annyi, hogy mindenki fekete, vagy régiebben: néger. Volt. Teljesen vagy részben. Biztosan vagy állítólag. A (feltételezett) sötét bőrszínén túl azonban több minden más is összekötötte őket. Kezdjük talán Beethovennel, aki központi helyet foglal el a képben.

Beethoven esetleges fekete ősei nem merülnek fel a kortársi képzeletben. A gondolat Samuel Coleridge-Taylor angol zeneszerzőtől származik, aki nyugat-afrikai apa és angol anya gyermekeként, Elgar pártfogoltjaként, vallásos és világi oratorikus művek szerzőjeként és kiváló karnagyaként gyakran fordult meg az Egyesült Államokban és támogatta az ottani fekete kórus- és zenekultúrát, 1907-ben jutott arra a meggyőződésre, hogy vonásai olyannyira hasonlatosak a Beethovenéihez, hogy ezt csak a német zeneszerző-óriás néger leszármazása magyarázhatja. Elmélete annak idején csupán szűkebb körökben keltett feltűnést, halála után fél évszázaddal, a 60-as években azonban nagy karriert futott be az amerikai polgárjogi mozgalomban. Mint Stokely Carmichael, a mozgalom egyik karizmatikus vezetője egy ízben seattle-i hallgatóságának mondotta: „Beethoven ugyanolyan fekete volt, mint ti vagy én, csak ezt titkolják előlünk”. Malcolm X szerint Beethoven apja az akkoriban Európa-szerte szolgáló szerezcsen („blackamoor”) zsoldosok egyike volt. Mérsékeltbb vélemények szerint inkább a zeneszerző flamand őseinek egyike házasodhatott össze egy ottani „szerezcsennel”, vagy Beethoven édesanyja folytathatott házasságon kívüli kapcsolatot. Egy bizonyos, hogy egyik „elmélet” képviselői

sem álltak elő semmiféle konkrét bizonyítékkal. Ám a fekete öntudat magára találásában így is fontos erjesztő szerepet játszott a fekete Beethoven gondolata, amelyet 1969-ben még a *Rolling Stone Magazine* is propagált „Beethoven was black and proud!” című cikkében. S mint napjainkban a *The Guardian*-ban olvasható, a Beethoven-év és a rendőri túlkapások miatt tiltakozó Black Lives Matter mozgalom együttállása megint egyszer felszínre hozta az időközben ismét feledésbe merülő elméletet.

Másfelől azonban Esterházy „Fényes” Miklós 1779-ben szerződöttetett néger (vagy ahogy ők hívták: „mór”) inasa felől ugyancsak könnyen eljutunk Beethovenig. Friedrich – eredetileg inkább talán Frideric – de Auguste Jamaikából származott, de a jelek szerint angliai illetőségű volt. Nem tudjuk, pontosan honnan érkezett, de szerződéséből kiderül, hogy a feleségével együtt. Olyannyira, hogy három évvel később, 1782 júliusában meg is szaporodott a család, ami abból derül ki, hogy a herceg fedezte az újszülött megkeresztelésének költségeit, ami arra utal, hogy de Auguste az udvar megbe-

csült alkalmazottja volt. Ebben a minőségében egyébként már a második, mert Miklós herceg 1762-ben az elődjétől, Pál Antal hercegtől is „megörökölt” egy fekete inast. (Mai ízlésünknek talán nem felel meg, de a mór apród számára díszmagyar ruhát is készítették magyar csizmával, kócsagtollas főveggel.)

De Augusthoz visszatérve: az Eszterházán született gyermek már legalább a második volt a családban, tudniillik George Polgreen Bridgetower angol hegedűművész – az eddig hiányzó láncszem – életrajzában ezt olvassuk az új Grove-lexikonban (amelyből a Bridgetower-életrajz több lényeges elemét átvettük), hogy 1778. október 11-én a lengyelországi Biańában (a sziléziai határon) született nyugat-indiai apa és európai anya gyermekeként. A lexikon úgy fogalmaz, hogy a gyermek az 1780-as években Eszterházán *élhetett* és Haydntól tanulhatott – mi már tudjuk, hogy ott *kellott* töltenie kisgyermekkorát, hiszen mindkét szülője ott élt. S bár de Auguste és felesége később különvált egymástól, George felnőtté válásáig édesapjával maradt, tehát nyilván vele élt Eszterházán 1785-ös vagy 1786-os távozásáig.

Ennek (egyik) kézenfekvő oka az lehetett, hogy az elsőszülött gyermek feltűnő zenei képességekkel rendelkezett. Hogy hét- vagy nyolc éves koráig részesült-e már oktatásban Haydn részéről, azt csak találgatni tudjuk, ám tekintve, hogy 1789 április 11-én, tíz és fél évesen már Párizsban, a Concert Spirituel egyik hangversenyén debütált, elképzelhető, hogy három-négy évvel korábban Haydn már érdemesnek találta arra, hogy foglalkozzon vele. A párizsi siker után nem sokkal édesapjával együtt Angliába utazott. Miután fellépett a windsori udvarban, Bathban és Bristolban (de Auguste

kitűnő impresszárió lehetett), 1790. február 19-én a londoni Drury Lane Theatre-ben mutatkozott be. Itt felkeltette a walesi herceg – a későbbi IV. Károly király – érdeklődését, aki oltalma alá vette és tovább taníttatta a még mindig csak 12 éves gyermeket. a 90-es években „az afrikai herceg fia” a közönség kedvenceként számos rangos londoni helyszínen koncertezett; többek között Haydnal is szerepelt egy pódiumon a Johann Peter Salomon által szervezett hangversenysorozatban. 1795-től 1809-ig pedig – megszakításokkal – a walesi herceg magánzenekarának volt első hegedűse.

Londont először 1802-ben hagyta el hosszabb időre azért, hogy Drezdában meglátogassa édesanyját. 1803 tavaszáig ott is maradt, adott két koncertet, és olyan lelkes fogadtatásban részesült, hogy ajánlólevelet kapott a legmagasabb bécsi arisztokrata körökhöz. Itt újra alkalma nyílt arra, hogy viszontlássá Haydnt, pályája szempontjából viszont nagyobb jelentősége volt annak, hogy Beethovennel is összeismertették, akivel 1803 május 24-én közös koncertet is adott az Augartenben. A hangverseny kedvéért Beethoven egy készülőfélben levő A-dúr hegedűszonáta első két tételéhez hozzácsapta az op. 30 no. 1-es szonáta befejező tételét. A nagy sietségben azonban már nem volt idő kimásolni a lassú tétel hegedűszólámát, amelyet Bridgetower így Beethoven kéziratából játszott a közönség nagy csodálatára; a második tételt meg is ismételtették. A két művész barátsága – állt legyen mögötte akár valamiféle közös nem-európai származás – azonban nem volt nagyon hosszú életű; a lexikon szerint valamiféle szerelmi féltékenység is felmerült kettejük között. A szonáta végleges formában, új zárótétellel kiegészülve, már Rodolphe Kreutzernek szóló ajánlással, vagyis az op. 47-es Kreutzer-szonátaaként jelent meg nyomtatásban 1805-ben. Az a tréfás ajánlás azonban, amelyet Beethoven a darab korábbi változatának egyik oldalára feljegyzett, sokat elárul nem csupán a kettejük akkori kapcsolatáról, hanem Bridgetower karakteréről is: „Mulatt szonáta a mulatt Brischdauer [= Bridgetower], a nagy kópé és mulatt zeneszerző számára”.

Hősünk Bécsből visszatért Angliába, és hosszabb ideig ott is maradt, és Cambridge-ben zenei diplomát is szerzett. Csodagyermekből a londoni zenei élet megbecsült tagjává szelídült, ugyanakkor szólista-pályafutása nem folytatódott úgy, ahogyan korai sikerei alapján várni lehetett volna. Az 1813-ban alapított londoni Filharmonikus Társaság első évadában játszott a zenekarban, de azután hosszú ideig Rómában és Párizsban tevékenykedett, ott élve le hosszú életének nagyobbik részét. Végül – egy 1843-as látogatástól eltekintve – csak néhány évvel 1860-ban bekövetkezett halála előtt tért vissza Londonba. Változatos élete – és talán nyughatatlan szelleme – így tette őt egy mérhetetlenül izgalmas és földrengésszerű változásokat hozó időszak tanújává és zseniális kortársak közeli munkatársává.

Malina János